

***Torroella vila vella,* el llibre de Bassa-Baca**

Joan Surroca i Sens

Biblioteques i llibres

El llibre *Torroella vila vella* de Jaume Bassa i Pasqual i Jan Baca i Pericot va ser presentat a Can Quintana el 21 d'abril de l'any passat. El dia no podia ser més oportú: es va fer coincidir amb l'obertura de la nova biblioteca que, a més, és en record del mestre estimat Pere Blasi. Hi hagué la voluntat que els dos actes tinguessin lloc en uns dies que les editorials s'afanyen a publicar novetats per intentar que la diada de Sant Jordi, una de les festes més boniques de l'any, engresqui a llegir a una població cada vegada més pendent de les pantalles que del paper. Philip Roth, un dels novel·listes actualment més llegits, es lamenta que les pantalles han guanyat la

batalla sobre las pàgines i preveu que en vint anys la lectura serà un pas-
satemps minoritari. Que Torroella hagi estrenat biblioteca i que segueixi
publicant llibres d'interès local és una mostra que la vila fa una aposta
valenta i no ha perdut vitalitat ni una certa rebel·lia per enfrontar-se a males
previsions.

Biblioteca i llibres; és com si aquell dia del mes d'abril de l'any passat un
terratrèmol ens hagués despertat per no caure en l'ensopiment o en el
fatídic i assassí "anar fent". Va ser una veritable revolta contra la ignoràn-
cia, arrel de tots els mals. Una declaració de guerra per guanyar espais de
llibertat. A Torroella es va cridar un fort "No!" a la banalitat i a la frivolitat.
Aquell dia ens vam manifestar contra unes maneres de fer que no permes-
sen viure amb joia. Biblioteca i llibres: ¡quines armes més perilloses per
acabar amb la mentida, la violència, les separacions, les pors i la foscor!
Aquell dia vam poder dir: "Que tremoli l'enemic" que converteix les
pedres del Montgrí en guany, que tremolin els qui volen una població adormida
per dedicar-se impunement als seus beneficis particulars. La biblio-
teca està ben carregada de vitamines per no defallir en el compromís de
mantenir una vila exemplar. El llibre de Bassa-Baca és el millor resum per
ajudar a enamorar els nou arribats i per renovar la fidelitat a aquells a qui
aquest lloc excepcional ens va veure néixer.

Ens vam conjurar per convertir el 21 d'abril en símbol del propòsit
d'aguantar fermament el timó cap als grans reptes del segle XXI. Inaugurar
una biblioteca i presentar un llibre no poden ser flors d'un dia. Cal que ens
interpel·lem contínuament sobre els grans reptes d'avui: ¿sabem acompa-
nyar i fer descobrir el perfume delicat de la nostra Torroella a qui aleatòria-
ment ha vingut a viure fa poc aquí?, ¿tenim el segell de la grandesa?
Cadascú, dins la responsabilitat que li pertoca, pot preguntar-se: ¿"Actuo
per una Torroella unida en la diversitat o estic, amb el meu comportament,
generant torroellencs de diferents divisions, separats i sense comunica-
ció?, ¿sé transmetre la passió per Torroella?, ¿tinc l'ambició del vol de
l'àguila o em conformo en un vulgar vol de gallina?"

Un bon llibre qüestiona les nostres tesis i afavoreix una síntesi que esde-
vindrà una nova tesi, davant un interlocutor intel·ligent, per exemple, que
ens interpel·larà, provocant una nova síntesi que quedarà en crisi, nova-
ment, en visitar un bon museu que ens haurà transformat i així, fins a
l'infinit, la persona té l'oportunitat de créixer i, si estem vigilants, actius,

combatius, engrescats i apassionats evitarem despertar la bèstia que sempre dorm dins nostre.

Publicar llibres ha esdevingut una dificultat per la senzilla raó que el lector ha mort. Queden lectors, és clar, però no amb la quantitat i qualitat que l'augment dels estudis universitaris farien creure. Veure que hi ha persones rebels que, malgrat les perspectives de venda escasses, s'atreveixen a escriure i a publicar és un motiu d'alegria. Sense el suport de la Fundació Mascort difícilment un llibre d'aquestes característiques s'hauria pogut editar, per la qual cosa fem vots perquè la Fundació canalitzi part de les seves activitats a facilitar la publicació de llibres singulars.

Portada del llibre

Els autors

Des del primer moment que vaig saber que s'estava gestant aquesta obra, vaig estar molt content perquè, coneixent els seus autors, estava convençut que no em defraudarien. Quan en Jaume em va permetre la lectura dels originals, quedava confirmada la meva seguretat de trobar-me davant d'una obra de qualitat. Gairebé és sobrer dir que el resultat és tan bo perquè és un llibre fet amb amor i per amor. És el resultat grandios de la gratuïtat. En Jaume és l'autor dels textos, parlant-ne sempre amb en Jan, que és l'autor dels dibuixos i del capítol 42, "Tendresa oculta", i del primer afegitó dedicat a la gastronomia.

No puc parlar d'en Jaume Bassa de manera freda i desapassionada. M'excuso: haig de parlar del meu Jaume. Va néixer quatre anys abans que comencés la guerra civil. El mateix temps que vaig tardar a néixer acabada la guerra. Ens portem pocs anys, però suficients com per experimentar, al llarg de l'existència, vivències diferents, si res més no, matisades. El primer record que tinc d'en Jaume és amb la seva colla d'amics jugant a futbol a Fora Portal; jo era un infant que els contemplava amb admiració i em delia per ser com ells, per tenir la seva edat, joves autònoms i lliures. El segon record està lligat a l'època en què alguns nens anàvem a lliçó de solfeig a casa del senyor Salvador Dabau, al carrer del Mar. En Jaume hi anava a repàs de les assignatures de batxillerat i sovint escoltàvem els comentaris del senyor Dabau glorificant les dots de l'estudiós Jaume Bassa. Els petits ens el miràvem amb l'admiració pròpia de l'edat.

Després, en Jaume va quedar molt vinculat a Barcelona, primer pels estudis universitaris i, posteriorment, per la dinàmica laboral. Ha exercit d'enginyer de gran prestigi i ha promogut empreses privades i públiques. Es va comprometre amb tasques col·lectives presidint durant sis anys l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya i exercint de director general de Política Industrial del Govern de la Generalitat, entre altres càrrecs. Ara mateix és president de la Fundació Torrens-Ibern. Però el que més li agrada és dir que de petit feia d'àngel Sant Miquel als Pastorets de mossèn Viver. El contacte amb aquell bon capellà, al llarg dels tres anys de classes de llatí, el marcà positivament. Tot i la seva vinculació amb Barcelona, en Jaume mai va deixar Torroella del tot i era fàcil trobar-lo pels carrers i places de la vila els dies de festa o en períodes de vacances. És curiós que les converses que vam tenir durant aquests anys, malgrat ser breus i esporàdiques, em van deixar un pòsit. Totes. Temes educatius, opinions diverses o aspectes mecànics, com la manera eficaç de registrar les lectures. En Jaume és l'antítesi de la buidor; estarem d'acord o no, però tenim fòbia a la desmesura i acabem posant-nos d'acord fàcilment. L'enriquiment està assegurat.

La seva jubilació oficial -en realitat mai es jubilarà, és clar- li ha permès el retrobament amb Torroella d'una manera com mai li havia estat possible fer abans i hem tingut ocasió de compartir bones estones des d'aleshores. Un dia em va plantejar què em semblava de tornar a editar *Emporion* i vaig trobar que era una idea genial. Malgrat les dificultats, s'ha trobat una fórmula prou satisfactòria i aviat farà dos anys que la

revista es publica en format digital. Té acceptació, creiem que és útil i els fundadors del vell *Emporion* quedarien més tranquils en saber que algú ha recollit la torxa.

En Jaume té una innegable estimació a Torroella, una cosmovisió i un somni per un estil de vida mediterrani amb un fil conductor que ve de Grècia. Li atrau la creativitat, és partidari de l'equilibri i es deleix per la joia de viure tan ben representada en les pintures vora mar de Joaquim Sunyer o en les notes musicals inspirades i ben posades de Frederic Mompou. Maneres d'entendre el país que ens arriben a Torroella gràcies a mossèn Viver, a Pere Blasi i a tots aquells que varen viure dignificant temps d'escassetats. Avui ens toca seguir el seu exemple dignificant temps d'opulència. Tots fem falta a casa nostra pels éssers estimats, però hi ha persones que fan falta al país, als pobles. En Jaume és una d'aquestes. D'una persona així no és estrany que en surti un llibre com aquest.

Jan Baca i Pericot va néixer a Terrassa, però "amb un any va arribar a Torroella i el seu cor no n'ha sortit mai més", com es remarca a la solapa del llibre. En Jan està empadronat a Torroella i això indica la seva estreta vinculació amb aquesta terra. Els Pericot, des del 1500 a Torroella! Ell és arquitecte, un gran arquitecte, com el seu pare, el que fou arquitecte municipal de la nostra vila durant molts anys i que tant desitjava la connexió de la plaça de la Vila amb la plaça del Peix sota arcades. Però haurem d'esperar per a veure-ho. No ho donem per perdut perquè el temps sempre recupera les bones idees. En Jan és artista. Dic que és artista després de puntualitzar que és un bon arquitecte, perquè en el seu llibre *La casa a mida* considera, amb to humorístic, que quan a un arquitecte li diuen artista vol dir que acabaran dient-li que no entén de números.

En Jan és un privilegiat per l'embolcall familiar. Només d'obrir el llibre hi veiem la marca Pericot. Vaig tenir la sort de tractar el seu oncle Joan i he conegut poques persones tan sensibles, tan precises i tan encertades... només cal observar la seva obra, els detalls del seu disseny (abans del disseny). Quina sort tenir un pare arquitecte brillant i uns oncles excepcionals com ho foren l'arqueòleg Lluís, de fama mundial; en Joan que, com acabo de dir, tenia un gust fora del comú i en Josep, odontòleg de prestigi, els tres germans de la seva mare Maria. En Jan és autor d'obres arquitectòniques emblemàtiques, com el Teatre de la Passió d'Olesa, la seu de la Caixa

de Terrassa i la del *Diari de Terrassa*, i l'edifici del recentment constituït bisbat de Terrassa. Ha escrit el llibre *La casa a mida*, sobre arquitectura, que és una preciositat i que va merèixer el reconeixement de la crítica arquitectònica (Premi Pere Quart d'Humor i Sàtira).

És un arquitecte dels que es preocupa per l'usuari abans que pel seu lluïment personal. Es pregunta, en rebre un encàrrec, si els futurs usuaris són gent ocell o són més de caverna. Els costums, els gustos del futur estadant els té en compte i els resultats sempre han donat una nota excel·lent. Aquesta preocupació és d'agrair quan, malauradament, massa sovint l'arquitectura s'ha reduït al disseny, a premis, a gaudir de l'atenció de revistes especialitzades, al marge de les necessitats concretes dels usuaris. "...en el fons de la gaveta, hi trobes la humilitat, la satisfacció de la feina senzilla ben feta i no pas del disseny brillant", diu en Jan. Aquesta manera de fer ha ofert felicitat a qui li ha confiat els seus treballs a Terrassa, a Calella, a Pals, a Torroella i a tants llocs. "És tendre i emocionant trobar-te enmig dels sofriments i les alegries d'unes persones que se t'han confiat. Poder-los fer de confident, conseller, a estones de director espiritual, en una situació determinada de la seva vida, i ajudar-los -per què no?- a ser feliços", puntualitza ell mateix. La vessant artística l'ha portat també al cinema del curtmetratge esdevenint una de les persones més celebrada i més premiada en els diferents certàmens internacionals: a Xicago, a Hèlsinki i a molts altres llocs del món.

L'església de l'Estartit
(dibuix de J. Baca)

El llibre

Amb el que acabo de dir ja es veu prou bé que Bassa i Baca no solament comparteixen la inicial B dels seus cognoms, els uneix l'amistat des de sempre, una manera d'estar al món semblant i m'imagino que la idea d'engendrar el llibre deuria sortir amb naturalitat. Un llibre que respon sempre al seu títol *Torroella vila vella*. Així acaba, a doble pàgina, amb la lletra de la sardana homònima de Vicenç Bou i un dibuix de Torroella des del Col·legi Sant Miquel.

El llibre ens ofereix una bona quantitat d'informació sobre la vila, de suggeriments, de bones lliçons i apunta les oportunitats del sempre necessari canvi per evitar l'esclerosi. És clar que això es produeix gràcies a la riquesa de les descripcions, als apunts inèdits, als enfocaments renovats, a les interpel·lacions compromeses, als encertats i bellíssims dibuixos i a ser una peça estèticament d'art pur. Els autors ens posen al nostre abast un llibre d'unes característiques singulars que estic convençut que farà molt de bé. Torroella s'estima més si la coneixem pam a pam, si sabem d'on venim, si apreciem els vilatans que han destacat i valorem les persones grises, anònimes, que han fet el que calia fer en cada moment. La lectura i les il·lustracions permeten anar molt més enllà d'un passar el temps. És un llibre per delectar-nos, sí, però no és una obra per distreure'ns. Els autors són gent compromesa i, com a tals, ens comprometen amb la seva obra.

L'any 1983 vaig reunir en un llibre la bibliografia del nostre municipi i l'any 1990, en un nou volum, recollia els estudis recents. El resultat va ser un inesperat munt de treballs que tenien com a protagonista la nostra vila. El material generat és incomparable, per la seva quantitat i qualitat, al de cap població del nostre entorn. La suma no ha parat de créixer des d'aleshores i augmenta exponencialment gràcies, sobretot, a la nombrosa participació dels joves estudiosos que passen o han passat per la universitat. Ara bé, obres que tinguin l'objectiu de visió global, només en trobo quatre: la d'en Marcel·lí Audivert (1983), la *Guia de Torroella de Montgrí i l'Estartit* de diversos autors (1998), la dels Quaderns de la Revista de Girona de Roviras-Torrent (2003) i la que estem comentant de Bassa-Baca (2007). Per això la festa és doble: un bon llibre i un tema global necessari, perquè l'enfocament i el mateix format són inèdits.

Els autors han sabut comunicar el gust, els sabors, les subtileeses ocultes, els petits detalls que a vegades les obres d'aquestes característiques oblidem. Per exemple, el capítol de gastronomia està dedicat a oferir l'elabora-

ció de *brunyols* i el farciment de pomes, dos menjars ben de casa nostra. Les receptes estan descrites de tal manera que el lector sent ben aviat l'atracció de posar-se davant els fogons per aconseguir els resultats esperats i tastar plats saborosos.

Si hagués de triar una paraula que definís aquest llibre *Torroella vila vella* seria "equilibri". Novament l'equilibri dels seus autors. El més gran mèrit que li he trobat d'ençà que en vaig fer la primera lectura és l'equilibri entre les seves parts i la mateixa estructura en quaranta-dos capítols i dos afegitons. ¿Serà perquè són un enginyer i un arquitecte que han sabut trobar la mesura justa, el com organitzar la narrativa? No és un llibre que comenci per la part geogràfica i acabi en un redactat de la història cronològica com solen ser aquests tipus d'obres. No, han preferit alternar els temes de manera delicada, justa i amena, sense que això signifiqui caure en el desordre. Per entendre-ho de manera pràctica: el primer capítol és una descripció del bisbe mort, però el segon ja ens parla d'història: "El primer casal del Montgrí", per seguir en el tercer amb aspectes més econòmics: "Un entorn que té de tot", etc. Equilibri també entre una geografia i història que són resums de treballs monogràfics amb altres aportacions molt personals.

Equilibri entre passat i present i temes intemporals (festa major, gegants, la biblioteca o el cementiri). Equilibri entre dades objectives i aportacions subjectives. Equilibri entre els personatges singulars i la vida de la gent comuna, que és la que fa la història veritable. "La història és l'home" ens deixà escrit Lucien Febvre, i un sempre agraeix quan això es té en compte. Equilibri evident, però també valentia. El capítol 39 "Temps tèrbols" fa front a l'anàlisi dels temps difícils de la guerra civil. Les opinions que es transmeten estan fetes des de la més absoluta sinceritat i honestedat. Són impressions viscudes i cadascú de nosaltres podria explicar les seves. La història no és la matemàtica. La gran història solament es pot escriure amb la suma de les vivències personals, de les diferents sensibilitats i aportacions ètiques. Les notes a finals de cada capítol garanteixen les fonts. Aquest equilibri fa que el llibre sigui de fàcil lectura gràcies també a la bona prosa d'en Jaume, fruit, em sembla, de ser ell mateix un bon lector.

Els dibuixos d'en Jan, de gran varietat i dimensions, preciosos tots, ens permeten descobrir racons inèdits de Torroella i s'ha tingut l'encert de precisar cadascun d'ells en un índex d'il·lustracions. Enamoren els esquemes de la Batalla del Ter del segle XVII o un inèdit plànol de Torroella indicant

les cases on han viscut els nombrosos músics de la vila. Els detalls són exquisits i confirmen el bon gust. Per exemple: les caplletres de cada capítol estan extretes de la làpida de l'ermità Pere Antonès (1789-1822) que reposa al cementiri de Santa Caterina... Dibuixos que són notes d'humor que figuren abans de cada capítol. Incorpora alguns dibuixos de Joan Pericot (auca i goigs de Sta. Caterina i de Sant Genís, etc.). El dia que vaig presentar el llibre vaig gosar fer un suggeriment que ara repeteixo: ¿no seria possible muntar una exposició amb els originals d'aquests dibuixos que va executar en Jan amb tanta dedicació, passió i entusiasme? Valdria la pena, perquè una exposició és sempre un bon pretext per organitzar activitats paral·leles que ajuden a aprofundir sobre el tema exposat.

Hem d'agrair-los el seu plantejament trilingüe. Al final del llibre hi trobem els textos en castellà i en anglès, la qual cosa facilita la seva difusió i que arribi a persones que visiten el nostre municipi i tenen necessitat d'emportar-se a casa seva un bon record que han vist i per encoratjar les seves amistats a conèixer el nostre territori excepcional. Hem de desitjar-los que per molts anys puguin fer aportacions com aquesta, és per a Torroella un bon regal i és el millor regal, a la vegada, que podrem fer a tots aquells que ens miren estranyats pel nostre enamorament i passió vers Torroella. Gràcies al llibre sabran que Torroella ha estat i és un lloc de privilegi.

La Creu i el pou del
carrer del Mar
(dibuixos
de J. Baca)

